

Державна влада. Форми держави. Функції держави

Держава — це універсальна політична форма організації суспільства, яка забезпечує захист і узгодження індивідуальних, групових та загальносуспільних інтересів за допомогою права на певній території.

Теорії походження держави:

- теологічна — державу створив Бог;
- патріархальна — держава — це еволюція сім'ї;
- договірна — держава є результатом суспільного договору;
- психологічна — держава виникла з потреби одних людей керувати, а інших підкорятися;
- завойовницька — держава виникла внаслідок завоювання одними племенами інших;
- органічна — держава — уподібнена людському організму — народжується, розвивається й помирає, має голову та тіло;
- космічна (уфологічна) — держава створена прибульцями, та інші.

Державна влада — це вид публічного політичного впливу, який чинять держава та її органи за допомогою норм права та державного примусу.

Ознаки держави

Функції держави - основні напрямки і види її діяльності, в яких проявляються її сутність і призначення в суспільстві.

Будову/організацію держави називають формою держави або державним ладом.

Форми державного ладу

Ремех Т. О., Пометун О. І. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Літера ЛТД, 2022. – 176 с

Парламентська республіка	Президентська республіка	Змішана республіка
<p>Верховна влада належить парламенту, депутатів якого обирають громадяни держави на певний строк.</p> <p>Парламент:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ухвалює закони; – формує уряд, відповідальний перед ним; – обирає президента або бере участь у його обранні. <p><i>Приклади: Італія, Греція, Індія, Чехія, Угорщина, Ізраїль, Німеччина, Туреччина.</i></p>	<p>Президента і парламент обирає народ.</p> <p>Президент:</p> <ul style="list-style-type: none"> – є главою держави та главою уряду; – формує склад уряду, яким керує і який відповідає перед ним; – має право вето щодо рішень парламенту; – може за певних обставин розпустити парламент. <p>Парламент може:</p> <ul style="list-style-type: none"> – обмежувати дії президента й уряду за допомогою законів і формування бюджету; – відсторонити президента від посади. <p><i>Приклади: США, Колумбія, Мексика.</i></p>	<p>Парламент і президента обирають громадяни на певний строк.</p> <p>Президент може: пропонувати чи призначати представників уряду.</p> <p>Парламент може:</p> <ul style="list-style-type: none"> – контролювати уряд за допомогою державного бюджету, винесення резолюції недовіри; – усунути президента з посади. <p>Уряд є відповідальним як перед президентом, так і перед парламентом.</p> <p><i>Приклади: Франція, Україна, Фінляндія.</i></p>

Форма державно-правового режиму:

- демократична
- недемократична

Україна - демократична парламентсько-президентська унітарна республіка

Витяги з нормативно-правових актів

Конституція України

Стаття 1. Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою.

Стаття 2. Суверенітет України поширюється на всю її територію.

Україна є унітарною державою.

Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою.

Стаття 5. Україна є республікою.

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Стаття 6. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України.

Практичні завдання

Завдання 1.

(Джерело: с. 12. — Наровлянський О. Д. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К. : Грамота, 2022. – 176 с.)

Порівняйте державу та додержавне суспільство. Заповніть таблицю в робочому зошиті.

	Додержавне (первісне) суспільство	Держава
За яким принципом (за якою ознакою) відбувається поділ людей		
Хто здійснює владу		

У чому полягає влада очільників суспільства		
Чи застосовується насильство, примус для управління суспільством		
Наявність апарату публічної влади		

Завдання 2.

(Джерело: с. 16-17. — Ратушняк С. П. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2022. – 272 с.)

Прочитайте уривки із Конституції України (28 червня 1996 року) та Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 року). Про які ознаки держави йдеться?

- «Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України» (Конституція України, ст. 6);
- «В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй» (Конституція України, ст. 8);
- «Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України» (Конституція України, ст. 17);
- «Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом» (Конституція України, ст. 67);
- «Українська РСР розвивається як суверенна національна держава в існуючих кордонах» (Декларація про державний суверенітет України);

- «Народ України — єдине джерело державної влади у республіці» (Декларація про державний суверенітет України);
- «Українська РСР виступає рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяє зміцненню загального миру і міжнародної безпеки, безпосередньо бере участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах» (Декларація про державний суверенітет України).

Завдання 3.

(Джерело: с. 17-18. — Ратушняк С. П. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2022. – 272 с.)

Про які функції держави за сферами діяльності йдеться?

- б) Загін патрульної поліції затримав чоловіка, що намагався викрасти автомобіль;
- в) За зверненням жителів вулиці міський голова розпорядився заборонити будівництво автозаправної станції у житловій зоні;
- г) Верховна Рада України призначила суддів господарських судів;
- г) У зв'язку з низькою врожайністю зернових ВРУ прийняла закон про нульове ввізне мито на імпорт зерна;
- д) Співробітники Служби безпеки України (СБУ) затримали науковця, який намагався передати матеріали, що містили державну таємницю, одному з іноземних дипломатів, акредитованому в Україні;
- е) У результаті спільної операції прикордонників та митників України було затримано групу нелегалів з Афганістану, яка намагалася потрапити до Німеччини;
- ж) Україна і Польща уклали договір про економічне та культурне співробітництво;
- з) Міністр закордонних справ України виступив у Раді Європи із заявою про осуд тероризму;
- и) На запрошення Міністерства закордонних справ України до України з гастролями приїждить італійська опера;
- і) Між урядом України та Європейським космічним агентством укладено угоду щодо співробітництва у сфері використання космічного простору в мирних цілях.

Завдання 4.

(Джерело: с. 16. — Ремех Т. О., Пометун О. І. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Літера ЛТД, 2022. – 176 с.)

Проаналізуйте матеріали масмедіа та знайдіть і запишіть інформацію про те, як держава Україна виконує ту чи ту функцію.

Завдання 5.

(Джерело: с. 18-21. — Ремех Т. О., Пометун О. І. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Літера ЛТД, 2022. – 176 с.)

У групі виконайте одне із завдань відповідно.

Завдання групи 1:

- Що таке монархія? Які її основні ознаки?
- Які є види монархій? У чому їх відмінності?
- Поінформуйте інші групи про те, що ви дізналися.

Завдання групи 2

- Що таке республіка? Які її основні ознаки?
- Які є види республік? У чому їх відмінності?
- Поінформуйте інші групи про те, що ви дізналися.

Завдання групи 3

- Яку державу називають унітарною? У чому її особливості?
- Поінформуйте інші групи про те, що ви дізналися.

Завдання групи 4

- Що таке федерація?
- Що називають імперією?
- Які особливості конфедерації як союзу держав?
- Поінформуйте інші групи про те, що ви дізналися.

Завдання групи 5

- Що таке політичний режим?
- Які політичні режими розрізняють?
- У чому полягають відмінності між ними?
- Поінформуйте інші групи про те, що ви дізналися.

Завдання 6.

(Джерело: с. 20. — Наровлянський О. Д. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Грамота, 2022. – 176 с.)

Використовуючи знання з історії та географії й додаткові джерела, заповніть таблицю в робочих зошитах.

Країна	Форма правління	Форма державного устрою	Форма політичного режиму
США			
Велика Британія			
Франція			
ФРН			
Україна			

Завдання 7.

(Джерело: с. 20-21. — Наровлянський О. Д. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К. : Грамота, 2022. – 176 с.)

Визначте форми правління держав, які подані нижче.

а) Кожні чотири роки в державі проводять вибори парламенту. Після виборів парламент формує уряд на чолі з прем'єр-міністром. Держава поділяється на області, котрими керують глави адміністрацій, яких призначає уряд держави.

б) Державу очолює імператор, усі закони набувають чинності після затвердження парламентом і підписання імператором. Парламент обирають строком на 5 років. До парламенту входять представники 12 штатів, кожен з яких має власний уряд і законодавство.

в) Влада в країні перебуває в руках правителя, який очолив державу внаслідок військового перевороту. Дію конституції тимчасово зупинено. Крім центральної провінції, до складу держави входять три території, захоплені внаслідок агресії. Є обраний парламент, але його влада дуже обмежена.

Завдання 8.

(Джерело: с. 28-29. — Ратушняк С. П. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2022. – 272 с.)

Визначте форми правління, територіального устрою та політичного режиму. Вкажіть їхні характерні ознаки.

а) Раз на 4 роки у країні обирають президента та парламент. Президента обирають всенародно. Президент призначає на посади міністрів уряду і є його головою. Парламент видає закони, на які може накладати вето президент. Держава поділяється на округи, де також є свої парламенти та уряди. Поряд із загальнодержавною конституцією, конституції існують і у кожному окрузі.

б) У результаті державного перевороту владу в країні захопили військові на чолі з генералом К., який сам видає закони й керує державою особисто, проголосивши себе президентом держави. Задля підтримки порядку всіх, хто незадоволений його приходом до влади, помістили до концентраційних таборів. Для того, щоб народ був «слухнянішим», кілька тисяч осіб, які особливо виступали проти нової влади, було страчено без суду і слідства. У провінції, з яких складається держава, президент призначив на посади керівників своїх бойових соратників, які особисто йому повинні звітувати про порядок та стан економіки у ввірених їм територіях.

в) У країні є король і парламент. Парламент складається з двох палат. Верхню палату парламенту призначає король, а нижня обирається населенням держави на 5 років. Король може розпустити парламент й має право накладати вето на закони, прийняті парламентом. Король призначає і звільняє уряд. Держава поділяється на кантони, де є свої органи самоврядування.

г) До складу держави входять 10 графств. У кожному графстві є свої уряд та парламент. Інтереси графств у верхній палаті Народних зборів, парламенті держави, представляють по 5 представників. Нижня палата Народних зборів формується шляхом всенародних виборів за списками політичних партій у загальнодержавному виборчому окрузі. Конституції графств приймаються їхніми парламентами, але вони не повинні суперечити конституції держави, що приймається народними зборами. Уряд в державі формується партією, що перемогла на виборах, або коаліцією партій, яка матиме більшість депутатів у Народних зборах. Уряд призначається та звільняється парламентом. У державі вже понад 10 років діє закон про опозицію, який гарантує діяльність опозиційних сил.

Завдання 9.

(Джерело: с. 29. — Ратушняк С. П. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2022. – 272 с.)

Проведіть дискусію на тему «Переваги та недоліки унітарної та федеративної держав».

Рекомендовані джерела

Нормативно-правові документи

1. Конституція України від 28.06.1996. - Режим доступу :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#text>

Підручники, посібники

1. Кишеньковий довідничок. Основи права. / Автори-упорядники Бармак М. В., Бармак О. Я. - Тернопіль : АСТОН, 2018. - 416 с.
2. Наровлянський О. Д. Основи правознавства: підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. - Київ : Грамота, 2022. - 176 с.
3. Ратушняк С. П. Основи правознавства : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. - Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2022. - 272 с.
4. Ремех Т. О., Пометун О. І. Основи правознавства : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. - Київ : Літера ЛТД, 2022. - 176 с

Онлайн-курс

1. “Людина та держава. Правила гри” від EdEra.
Режим доступу:
<https://courses.edera.com/courses/coursev1:EdEra+LAW101+law101/about>
2. Плей-лист відео
<https://www.youtube.com/playlist?list=PLDp5rG6HqsiF5bLOpNczxACOSxv-2O>